

VODIČ ZA RODITELJE

- PREPOZNAVANJE I PRIJAVLJIVANJE
DISKRIMINACIJE U OBRAZOVANJU

**KOALICIJA ZA MONITORING
INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA**

VODIČ ZA RODITELJE

– PREPOZNAVANJE I PRIJAVLJIVANJE
DISKRIMINACIJE U OBRAZOVANJU

Zašto je važno znati šta je diskriminacija?

Poslednjih godina se mnogo govori o diskriminaciji, na medijima, u školama, na ulici... Međutim, široka upotreba ovog termina dovela je upravo do toga da često nešto nazovemo diskriminacijom a da to zapravo i nije, a isto tako određenu situaciju ne prepoznamo kao diskriminaciju kada to ona zaista jeste. Zato je važno znati šta je diskriminacija, koji sve oblici postoje, šta prepoznaje naš zakonodavni sistem, kako nas štiti – a što je najvažnije, moramo znati kako da je prepoznamo i kome možemo da prijavimo takve slučajeve.

Šta je diskriminacija?

Jednostavno rečeno, diskriminacija je nejednako postupanje prema jednakima i jednako postupanje prema nejednakima – na osnovu ličnog svojstva.

Šta to u praksi znači?

Diskriminacija nastaje kada se pravi neopravdana razlika i kada se zbog nekog ličnog svojstva jedna osoba ili grupa ljudi tretira na drugačiji način od ostalih. Diskriminacija može da se vrši neposredno, tako što se prema jednoj osobi ili prema čitavoj grupi ljudi, zbog njihovog ličnog svojstva, nepovoljnije postupa u odnosu na druge koji se nalaze u istoj ili sličnoj situaciji. Nekada, međutim, isto postupanje dovodi do diskriminacije. Naime, ako se osobe ili grupe ljudi koje su u neravnopravnom položaju tretiraju na isti način, oni su indirektno diskriminirani¹.

Tako na primer, diskriminacija jeste kada škola odbije da upiše dete zato što ima teškoće u razvoju, ali diskriminacija je i onda kada je dete sa teškoćama u razvoju, u razredu svojih vršnjaka, primorano da radi po istom programu i na isti način kao svi ostali. Za njega mora da postoji njemu prilagođen program, kako bi dobilo iste početne šanse da postigne svoj maksimum.

Dakle, kod neposredne diskriminacije radi se o različitom (nepovoljnijem) postupanju, a kod posredne diskriminacije ne razlikuje se postupanje, već se razlikuju posledice, koje su nesrazmerno nepovoljnije u odnosu na određenu grupu, odnosno pojedinca koji toj grupi pripada.

¹ Zakon o zabrani diskriminacije dostupan je na linku: http://www.paragraf.rs/proписi_download/zakon_o_zabrani_diskriminacije.pdf.

„Šta je diskriminacija, a šta nije“

Diskriminacija **je**
kada...

Diskriminacija **nije**
kada...

...dete dobije lošu ocenu bez ispitivanja jer nastavnik pretpostavlja da ne zna zato što je romske nacionalnosti

...druga deca ne žele da se druže sa detetom zato što je iz siromašne porodice

...nastavnik zakazuje kontrolni zadatak u vreme kada detetu sa sela polazi poslednji autobus

...nastavnik predaje i ispituje decu na nematernjem jeziku

...dete u kolicima mora da pohađa nastavu na spratu, a škola nema lift niti rampu

...je dete sankcionisano jer ne poštuje pravila ponašanja u školi

...nastavnik daje nenajavljeni kontrolni zadatak svoj deci

...dete dobije lošu ocenu jer ne poznaje gradivo

...nastavnik prilagodi program u odnosu na sposobnosti deteta

...druga deca ne žele da se druže sa detetom zbog njegovog načina ponašanja ili karakternih osobina

Gde se ispoljava diskriminacija i ko može biti diskriminisan?

Diskriminacija se može se ispoljiti u različitim oblastima društvenog života i može je izvršiti svako, šalterski radnik, organ javne vlasti, sudija, lekar, nastavnik ili policajac. Ona se može desiti bilo gde - na poslu, u školi, na fakultetu, u bolnici, na stadionu, u postupku pred organom javne vlasti, u sudu, u gradskom prevozu, na ulici...

Diskriminacija se može desiti bilo kome: deci, pojedincima, grupama ljudi, ali i pravnim licima i institucijama.

Kakva može biti diskriminacija?

Diskriminacija može biti direktna ili indirektna, namerna ili počinjena iz neznanja. Može se desiti da neko učini akt diskriminacije prema drugom licu ili grupi lica, a da toga nije ni svestan. Jedna osoba može biti diskriminisana po više osnova u jednoj oblasti (takozvana „višestruka diskriminacija“) ili po jednom osnovu u više oblasti.

Zato je vrlo važno informisati se o tome šta je to diskriminacija, kako se ona ispoljava i kako ona utiče na osobu koja trpi diskriminaciju. Posledice diskriminacije su uvek teške. One su ponekad očigledne, a ponekad nisu odmah vidljive i zato su opasne².

² Više informacija o diskriminaciji, njenim oblicima, mehanizmima zaštite i podnošenja pritužbe dostupno je na sajtu Poverenika za zaštitu ravnopravnosti na linku: www.ravnopravnost.gov.rs.

Šta je diskriminacija u obrazovanju?

Kada je detetu ili grupi dece na osnovu njihovog ličnog svojstva, otežan ili onemogućen upis u školu ili drugu obrazovnu ustanovu, ili im je otežana ili uskraćena mogućnost praćenja nastave i učešće u drugim vaspitnim, odnosno obrazovnim aktivnostima, kao i njihovo razvrstavanje po ličnom svojstvu, ili neopravdano pravljenje razlike i nejednako postupanje prema njima na bilo koji način, imamo diskriminaciju u obrazovanju. Ova pitanja su uređena **Pravilnikom o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja**³.

Diskriminaciju treba prijaviti. Škola je dužna da postupa po prijavama koje mogu biti neformalne – iznete usmeno nastavniku, stručnoj službi škole i direktoru. Ukoliko je neophodno, prijava se može (zajedno sa roditeljima) podneti i direktoru škole u pisanom obliku. Škola je dužna da reaguje, tj. preduzme neke vidljive korake radi zaštite svih učenika, a koje zavise od težine i oblika kršenja. Rezultat preduzetih mera treba biti prestanak diskriminacije.

Kome se diskriminacija može prijaviti!

U okviru škole

Školska ustanova, kao i svi zaposleni u njoj, dužna je da obezbedi sve uslove za ostvarivanje prava svih učenika što uključuje i sprečavanje diskriminatornog ponašanja⁴. Ako do povrede prava ili pojave diskriminacije ipak dođe, svi zaposleni imaju obavezu da to prijave direktoru. Prijavu može podneti i učenik/ca ili njegov/njen roditelj.

Ne postoji nikakva propisana forma za prijavu koja se podnosi povodom kršenja prava ili pojave diskriminacije ali se ona mora predati u roku od 15 dana od trenutka kada se desila povreda prava ili pojava diskriminatornog ponašanja.

Direktor ima zakonski rok od 15 dana od podnošenja prijave da razmotri slučaj, razgovara sa učenikom/com, roditeljem i zaposlenim koji je uključen u incident i da potom preduzme odgovarajuće mere koje se ogledaju u pokretanju disciplinskog postupka protiv lica koje je u školi povredio prava učenika.

Ako postupanje direktora nije dalo rezultate i nije ispunilo zahteve podnosioca prijave ili ukoliko podnosilac prijave nije zadovoljan preduzetim merama, može se obratiti prosvetnoj inspekciji.

³ Pravilnik je dostupan na linku: <http://muzickasu.edu.rs/wp-content/uploads/2015/12/Pravilnik-o-bli%C5%BEim-kriterijumima-za-prepoznavanje-oblika-diskriminacije.pdf>.

⁴ Zakon o osnovama sistema vaspitanja i obrazovanja dostupan je na linku: http://www.paragraf.rs/propisi_download/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.pdf.

Prosvetna inspekcija

Ako je problem u vezi sa diskriminacijom nastao u vrtiću, osnovnoj ili srednjoj školi, možete se obratiti inspekciji nadležnoj za teritoriju opštine ili grada u kome se vaše dete školuje. Ako pri opštini ili gradu ne postoji inspekcija, taj posao obavlja republička inspekcija, odnosno Minitarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Kako se podnosi prijava prosvetnoj inspekciji?

Poželjno je da se prijava podnese u pisanoj formi. Bilo da se šalje poštom ili odnese lično, inspekcija je dužna da na nju reaguje. Prijave telefonom ili elektronskom poštom se takođe primaju, ali u takvim slučajevima inspektori sami procenjuju da li će pokrenuti postupak.

Zakon ne predviđa nikakav posebni formular za prijavu, ali u njoj mora biti jasno naznačeno koja je škola u pitanju i u čemu je problem. Potrebno je opisati šta se dogodilo, što jednostavnije i preciznije i sa što više značajnih podataka kao i vaše podatke na osnovu koji će inspekcija biti sa vama u kontaktu. Ukoliko postoje dokazi za navedene tvrdnje potrebno je priložiti i njih.

Postupak nakon prijavljivanja

Po prijemu prijave, prosvetna inspekcija pokreće postupak u okviru kojeg inspektor ispituje šta se tačno dogodilo i ko je za to odgovoran uzimanjem izjava, pregledom dokumentacije i slično. Inspektor je obavezan da sve prikupljne informacije tretira kao službenu tajnu.

U roku od 15 dana od okončanja nadzornog postupka, inspektor sačinjava zapisnik koji sadrži „nalaz stanja“ i mere koje je obrazovna ustanova, u roku koji je odredio inspektor, dužna da sprovede da bi otklonila navedenu nepravilnost.

Inspektor ima rok od dva meseca od dana podnošenja prijave da ispita navode iz nje i donese odgovarajuće zaključke i odluku.

Prosvetni inspektor je u obavezi da vas izvesti, kao podnosioca prijave, šta je utvrdio. Ukoliko niste zadovoljni radom opštinskog inspektora možete podneti pritužbu republičkoj prosvetnoj inspekciji.

Zahtev za zaštitu prava učenika

Ako se problem kršenja nekog od učeničkih prava ne može rešiti u okviru osnovne, odnosno srednje škole u kojoj je nastao, možete se obratiti Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja zahtevom za zaštitu prava učenika.

Kada možete da podnesete zahtev?

Ovaj instrument zaštite svojih prava možete da koristite u dva slučaja:

- nakon što vaše obraćanje organima škole nije rešilo problem;
- i pre nego što ste se žalili bilo kome – ako kršenje prava negativno utiče na učenički status deteta (na to da li je redovan ili vanredan učenik/ca, da li će preći u sledeći razred, da li će uopšte ostati u školi...)

Kako podneti zahtev?

Zahtev za zaštitu prava učenika može da podnese sam učenik/ca ili njegov/njen roditelj ili staratelj. Zahtev treba podneti direktno Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u roku od osam dana od dana kada ste saznali da su određena prava povređena ili je došlo do diskriminacije, odnosno od dana kada ste saznali da vaša prijava direktoru škole nije urodila plodom.

Zahtev treba biti podnet u pismenoj formi, i treba da sadrži podatke o školi i učeniku i opis situacije u kojoj mislite da su povređena prava deteta.

Šta Ministarstvo može da uradi?

Ako oceni da je zahtev osnovan, Ministarstvo će u roku od osam dana upozoriti školu da je prekršen zakon i odrediti joj „primeren rok“ da to ispravi. Ako škola to ne učini, Ministarstvo će samo preduzeti korake koje je trebalo da preduzme škola.

Kome se još možete obratiti?

Zaštitnik građana

Zaštitnik građana je nezavistan i samostalan državni organ, zadužen da štiti i unapređuje poštovanje sloboda i prava. Imunitet koji uživa Zaštitnik građana omogućava mu nezavisnost i samostalnost u radu.

Zaštitniku građana može se, pritužbom ili u neposrednom razgovoru, obratiti svako (državljeni Srbije, stranci, apatridi, izbeglice, raseljena lica, udruženja, pravna lica...) ko smatra da organi uprave ne primenjuju ili neadekvatno primenjuju propise Republike Srbije. Pre podnošenja pritužbe podnosilac je dužan da svoja prava pokuša da zaštiti u odgovarajućem pravnom postupku.

Kontakt:

ZAŠTITNIK GRAĐANA - OMBUDSMAN

Deligradska 16, 11000 Beograd

tel: 011/2068-100

faks: 011/2068-182

dežurni mobilni telefon: 064/8768-505

e-mail: zastitnik@zastitnik.rs

web: <http://www.zastitnik.rs>

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti

U slučaju diskriminacije u obrazovanju, možete se obratiti Povereniku za zaštitu ravnopravnosti. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti je nezavisan, samostalan i specijalizovan državni organ ustanovljen Zakonom o zabrani diskriminacije iz 2009. godine. Za razliku od Zaštitnika građana koji se bavi ispitivanjem propusta i nepravilnosti u radu organa uprave, Poverenik postupa isključivo u slučajevima diskriminacije jer štiti samo jedno ljudsko pravo - pravo na nediskriminaciju.

Zadaci ovog državnog organa su sprečavanje svih vidova, oblika i slučajeva diskriminacije, zaštita ravnopravnosti fizičkih i pravnih lica u svim oblastima društvenih odnosa, nadzor nad primenom propisa o zabrani diskriminacije, kao i unapređivanje ostvarivanja i zaštite ravnopravnosti.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti ovlašćen je da sprovodi postupak po pritužbama u slučajevima diskriminacije osoba ili grupe osoba koje povezuje isto lično svojstvo.

Pritužbu može da podnese: fizičko lice, pravno lice, grupa lica i organizacija koja se bavi zaštitom ljudskih prava.

Poverenik je nadležan da prima i razmatra pritužbe zbog diskriminacije, daje mišljenja i preporuke u konkretnim slučajevima diskriminacije i izriče zakonom utvrđene mere.

Poverenik ne može da postupa po pritužbi u sledećim slučajevima: ako je pokrenut sudski postupak; ako je očigledno da nema povrede prava; ako je u istoj stvari postupano, a nema novih dokaza; ako je zbog protoka vremena nemoguće postići svrhu postupanja.

Šta treba da sadrži pritužba?

Pritužba treba da sadrži sledeće podatke: ko je diskriminisan; ko je diskriminator; koje je lično svojstvo osnov diskriminacije; kada, gde i kako je izvršena diskriminacija; dokaze i potpis lica koje podnosi prijavu.

Poverenik je dužan da podnosiocu pritužbe pruži informacije o njegovom pravu i mogućnosti pokretanja sudskog ili drugog postupka zaštite, uključujući i postupak mirenja, kao i da podnosi tužbe za zaštitu od diskriminacije, uz saglasnost diskriminisanе osobe.

Kontakt:

POVERENIK ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI

Beogradska 70, 11000 Beograd

tel/faks: 011/2436-464

e-mail: poverenik@ravnopravnost.gov.rs

web: <http://www.ravnopravnost.gov.rs>

- Projekat „Koalicija za monitoring inkluzivnog obrazovanja“ usmeren je ka promociji i zaštiti prava deteta na obrazovanje formiranjem koalicije organizacija civilnog društva uspostavljanjem boljih procedura za otkrivanje slučajeva diskriminacije i drugih oblika kršenja prava deteta.
- Koaliciju čine: Društvo za razvoj dece i mladih – Otvoreni klub iz Niša, Užički centar za prava deteta iz Užica, UG Roditelj iz Beograda, UG Dečja radost iz Zaječara i UG Kokoro iz Bora. Podršku Koaliciji i roditeljima pruža YUCOM.

- Projekat doprinosi sprečavanju kršenja prava dece na obrazovanje osnaživanjem roditelja dece iz marginalizovanih grupa da prepoznaju i prijave slučajeve diskriminacije.
- U ovu svrhu Koalicija za monitoring inkluzivnog obrazovanja kreirala je Vodič za roditelje u kome se nalaze ključne informacije kome i na koji način se obratiti ukoliko dođe do diskriminatornog ponašanja u obrazovanju.
- Web stranica Koalicije: <http://oknis.org.rs/koalicija-za-monitoring-inkluzivnog-obrazovanja/>

OTVORENI KLUB
Društvo za razvoj dece i mladih

Projekat se sprovodi u partnerstvu sa Fondacijom za otvoreno društvo, Srbija

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA